

**«Іван Мазепа -
славетний гетьман
України»
(до 380-річчя від
дня народження).**

ІСТОРИЯ НАШОЇ

У різні часи в українській нації були лідери, національні герої, за якими йшов народ, яким він довіряв. Це були дуже мудрі й освічені, мужні й сильні люди. Так, за часів Київської Русі лідерами української нації були Володимир Великий і Ярослав Мудрий, за часів козацтва – Петро Сагайдачний та Богдан Хмельницький, а на початку XVIII ст. – це, безперечно, Іван Мазепа, якою б неоднозначною не була його постать в історії.

Іван Мазепа – колоритна фігура в українській історії. Він викликав різноманітні емоції у оточуючих при житті та великі розбіжності при оцінюванні вкладу в історію батьківщини у нащадків. Вороги його сприймали як зрадника та небезпечного політика, прихильники відзначали велике прагнення гетьмана до процвітання рідної землі. Далекоглядний дипломат та мудрий полководець, поліглот та людина, закохана в мистецтво, музикант та поет, ловелас та вірний сім'янин, символ прагнення до свободи – все це про відомого гетьмана України.

Суперечки про внесок та значення цієї людини не знайшли одностайної думки й досі. Хто він, кавалер почесних нагород Андрія Первозваного, Білого Орла та ганебного ордена Іуди за зраду?

Іван Степанович Мазепа належить до православної родини, відомої на українським Правобережжі. Народився у селищі Мазепинці на Київщині 20 березня 1639 року. Змалку пізнавав ази військової справи, їздив верхи, займався фехтуванням. Успішно навчався у школі Київського братства. Отримав гарну освіту: з відзнакою закінчив Києво-Могилянський колегіум, у Варшаві Єзуїтську колегію, вільно володів латиною, російською, італійською, татарською, польською, французькою, німецькою мовами. Три роки навчався в Європі: Голландії, Італії, Німеччині та Франції, де здобув гарний досвід політичного та культурного життя розвинених держав.

Мазепа підтримав Петра I. В результаті цього з'явилися нові Московські статті, які надавали великі послаблення для України – можливість економічних свобод та одноосібне право гетьмана розпоряджатись всією землею. Гетьманування почалось з підписання Коломацьких статей 25 липня 1687 року, за якими значно обмежувалися повноваження козацького війська:

- полководець та старшини зобов'язані були сприяти об'єднанню Московії та гетьманської України;
- вимагалось ліквідувати національну ізольованість України, для чого заохочувалися шлюби між представниками двох народів;
- заборонялося правителю козаків особисто підтримувати з іноземними країнами дипломатичні відносини;
- гетьман Мазепа з козаками був зобов'язаний допомогти московському війську у війні з Османською імперією та Кримським ханством;
- у Батурині – гетьманській столиці – розмістити полк стрільців з Московії;
- правителю заборонялося без наказу царя позбавляти старшин посад, а ті ж, у свою чергу, не мали права скидати гетьмана;
- козацька старшина повинна була доносити царському уряду на гетьмана.

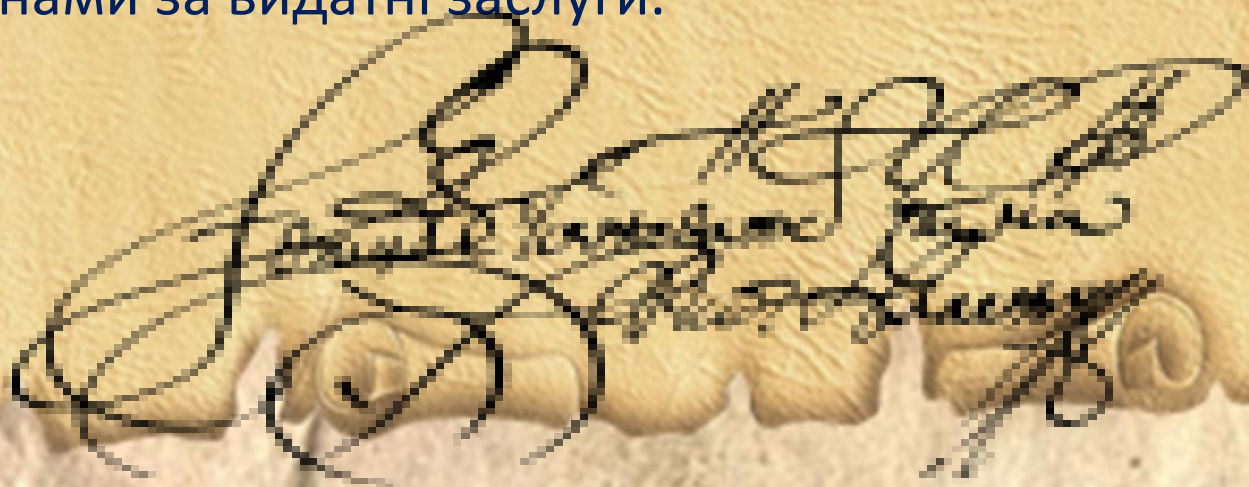

Іван Мазепа вимушений був підписати документ з московським урядом, який значно обмежував автономність України. Але чому ж про часи його правління кажуть, що «від Богдана до Івана не було гетьмана в країні»? Чому він утримався при владі 22 роки?

Налагодження стосунків з Петром I врятувало країну від руйнування, яке загрожувало державі після перевороту у Московії 1689 року. Завдяки багатому досвіду грамотно вибудовувалась зовнішня політика гетьмана.

Політичні й військові навички, гострий розум, уміння вести дипломатично справи із супротивниками допомогли Мазепі у стосунках з Петром I. Монарх користався порадами мудрого діяча в боротьбі з татарами, османами та у справах Речі Посполитої. Козацьке військо активно брало участь у грандіозних походах. Так, вирішальна битва у 1696 році принесла бажану перемогу на Азовському морі, під натиском козаків ключова фортеця османів – Азов – пала. Знатні вельможі московського уряду визнавали, що не було ніколи більш вигідного для монарха радника з гетьманів, як Іван Мазепа. Петро I нагороджував його орденами за видатні заслуги.

Родинний герб Мазеп

Чим ще корисна була дружба з царем? Довірливі стосунки з Петром I дали Мазепі можливість збудувати дипломатичні відносини з міжнародними діячами всупереч забороні, прописаній у Колмацьких статтях. Внутрішня політика гетьмана була спрямована на:

- об'єднання козацьких земель Слобожанщини, Запоріжжя, Лівобережної, Правобережної та Ханської України;
- зміцнення гетьманської влади;
- становлення держави європейського типу, але зі збереженням традицій існуючої системи козацького устрою;
- розвиток торгівлі та промисловості;
- зміцнення економічного та культурного розвитку.

Військо короля Швеції вступило у жовтні 1708 року на територію України. Іван Мазепа з 15 тисячами козаків та кошовий отаман Кость Гордієнко з 8 тисячами запорожців приєдналися до шведів. Через те, що союз був таємним, більшість старшин, козаків, міщан не зрозуміли цього кроку гетьмана та не змогли його вчасно підтримати. Все вирішилося в битві під Полтавою, яка закінчилася нищівною поразкою війська Карла XII. За цей вчинок гетьман Мазепа був оголошений зрадником. Українці, які підтримували його, знищувалися, в усіх церквах за наказом царя перебіжчика проклинали. Московське військо зруйнувало Запорізьку Січ, знищило гетьманську столицю – місто Батурин, жорстоко розтерзавши там 6 тисяч мешканців. Петро I наказав виготовити для Мазепи іменний орден Іуди за зраду.

Після поразки у війні Мазепа з Карлом XII знайшли притулок в османській Молдові, де 21 вересня 1709 року славетний гетьман України помер у селищі Варниця, біля міста Бендери. Історія досі не може дати однозначну оцінку діяльності гетьмана: дехто вважає його зрадником, інші – патріотом країни, яка тривалий час знаходилася в принизливому стані васала Московії.

Нині ж нащадкам, щоб надати об'єктивну оцінку діяльності гетьмана, слід звернути увагу на справи, які говорять про Івана Мазепу без зайвих слів:

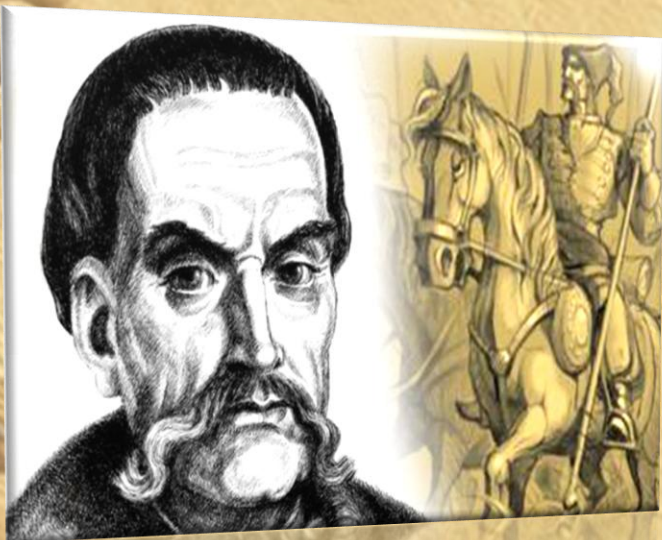
- ❖ Гетьманування у продовж 22 років.
- ❖ Підтримка союзу з Московією, який забезпечував безпеку та надавав максимально можливу автономію Україні.
- ❖ Щоб протистояти армії турків, Іван Мазепа за власні кошти створює перший флот України, а це 600 човнів, 100 стругів, розташованих на Дніпрі.
- ❖ Під час гетьманування Мазепи відзначається розквіт освіти, архітектури, літератури, філософії, теології. Видавалися твори на українській мові. Виникає новий напрямок у мистецтві – українське, або мазепинське бароко.
- ❖ За власні кошти збудував 12 церков в стилі українського бароко та реставрував 20 православних храмів на території всієї Гетьманщини.
- ❖ Матеріально підтримав спорудження нових корпусів Могилянського колегіума, який набув статусу академії.
- ❖ Збудовані південні фортеці на річці Самара – Ново-Сергіївська та Новобогородицька.
- ❖ Безпосередня участь в 1696 році у здобутті фортеці Азов.
- ❖ У 1702 році окупував Правобережжя, об'єднавши обидві частини Наддніпрянської України.

Цікаві факти

- ❖ Мазепа славився ловеласом та подобався жінкам, але одружившись, прожив з дружиною 35 років, не маючи власних дітей, виховував двох пасинків.
- ❖ Був поліглотом та вільно володів 9 мовами.
- ❖ Мазепа – найбагатша людина у Європі того часу завдяки срібним та золотим копальням у Полтавській області.
- ❖ 70-річний Мазепа закохався у свою 16-річну хрещеницю Мотрю Кочубеївну. Це була взаємна пристрасть, але гетьман змушений був відмовитися від стосунків, відправивши дівчину до батька.

«Я кличу всемогутнього Бога у свідки і присягаюся, що не заради високих почестей, не задля багатства або яких інших цілей, а для вас усіх, що є під моєю владою, задля жінок і дітей ваших, для добра матері нашої, бідної України, для користі всього народу українського, для піднесення його прав і вольностей хочу я за допомогою Бога так чинити, щоб ви з жінками вашими і отчизна не загинули ні під москалями, ні під шведами».

Іван Мазепа.

Доля Івана Мазепи цікавила багатьох відомих українських й закордонних письменників, поетів, художників, композиторів з різних країн: Франції, Англії, США, Канади, Польщі, Німеччини, Росії тощо. Йому присвячено 186 гравюр, 42 картини, 22 музичні твори, 17 літературних творів, 6 скульптур. У Полтаві із 2003 р. проходить Всеукраїнський фестиваль «Мазепа-фест». На ньому митці представляють свої літературні, музичні твори, відбуваються зустрічі з діячами культури.

Використані джерела з фонду НТБ

- Гетьмани України [Текст] : Історичні портрети: Збірник. – К. : Журн. Україна, газ. Веч. Київ, 1991. – 216 с. : іл.
- Єнсен, А. Мазепа [Текст] : Історичні картини / А. Єнсен ; Пер. зі швед. Н.Іваничук; Наук. ред., передм. та прим. Б. Якимовича. – К. : Укр. письменник, 1992. – 205 с.
- Журавльов, Д. В. Мазепа [Текст] : людина, політик, легенда / Д. В. Журавльов ; Д. В. Журавльов. – Харків : Фоліо, 2007. – 382 с. – (Історичне досьє).
- Іван Мазепа [Текст] : Художньо-документальна книжка / Худ. Л. Канцельсон. - К. : Веселка, 1992. – 132 с. – (Гетьмани України).
- Історія України в особах [Текст] : IX-XVIII ст / Замлинський В. (кер. авт. кол.), І.Войцехівська, В.Галан та ін. - К. : Україна, 1993. – 396 с.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Автор ідеї віртуальної виставки зав. відділом
обслуговування СГЛ Савчук Т.С.